

לארבעת

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, טז)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ד"ה ט)

מתורגמו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת כי תבוא תשפ"ב • שנה ב' - גליון צ"א • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס

מכת טז:

כי תכלה לעשר וגו' ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו. (כו, יב).

אם במעשר עני יש קדושה

איתא בגמרא מכות (טז): אמר רב, אכל טבל של מעשר עני לוקה. וברש"י (ד"ה טבל) כתב, ואף על גב דמעשר עני אין בו קדושה, שהרי נאכל לזרים ובכל מקום כו'. עיין אריכות בזה בשו"ת הר"ץ (סימן ב) ויעיין עוד שו"ת תשב"ץ (ח"ב סימן קנא).

ועיין ברכות (סג), ולא עוד אלא סוף שנצרך להך, שנאמר (במדבר ה, ז) 'ואיש את קדשיו לו יהיו', עיין שם ברש"י (ד"ה טף), עיין שם היטב דקרי קרא למעשר עני 'קדושה'. ועיין עוד בכורות (כו), ואומר (שם יח, לב) 'ואת קדש בני ישראל לא תחללו', עיין שם דקא' גם כן אמעשר עני. ועיין עוד תמורה (כה), לקט הוי - שכן קדושתו בידי שמים. ועיין רמב"ם הלכות מתנות עניים (פ"ו ה"י), דמעשר עני אין מוציאין אותו מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר 'ואכלו בשעריך' וגו', וזה מידי דקדושה. ועיין עוד שם הלכות מעשר (פ"א ה"ב).

גליוני הש"ס

עבודה זרה ב.

ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' ושם בסתר וגו' (כו, טז).

היראה לעבוד ע"ז בגלוי - דבכה ב"ד להעניש שלא מה"ת אף בלא התראה ותורת עדות

איתא בגמרא עבודה זרה (נא-נב), רבי עקיבא אומר, עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד, אמר קרא 'ושם בסתר' - עד שיעשה לה דברים שבסת. וברש"י: עבודת שבסתר הוא עובדה, שלא ישמעו בית דין ויסקלוהו, עכ"ל.

וצריך עיון קצת, דהא אפשר לעבוד בגלוי, ולא יקבל עליו התראה (עיין סנהדרין מ), וגם כן לא יסקל. וצריך לומר הכוונה, דכיון דבית דין מכין ועונשין גם שלא מן התורה למיגדר מילתא (עיין יבמות ז), לכן מתיירא לעבוד בגלוי, דשמוא יראו בית דין להענישו למיגדר מילתא, וזוהא אין צריך התראה.

ומה שכתב רש"י 'ויסקלוהו', אף דבתורת עונש שלא מן התורה יכולים להענישו גם בשאר עונשין (עיין יבמות שם; סנהדרין כו; שם טז), מכל מקום הא גם בסקילה יכולים להענישו - עיין יבמות (שם), ואם כן הא מתיירא גם מזה, וזהו שכתב רש"י 'ויסקלוהו', היינו דמתירא גם מזה.

א) אם במעשר עני יש קדושה. ובה"ד ועוד, כתב: "ועוד ראה דאינם הקדש דנאכלים בכל מקום ובטומאה, שלא נהיה דברים אלו רק במעשר ראשון ושני ובתורה ובמקורם, אבל לא במעשר שני וכן כתוב ואכלו בשעריך", והאריך בזה.

ב) שגם האריך בענין זה, ובה"ד ואחר, כתב: "ואף על גב דבפרק יש מותרות (יבמות ט) וכן בפרק אלו הן הלוקין (מפ"ת שם) אמרין, דטבל הטבול למעשר עני האוכלו לוקה, התם לאו משום דאית ביה קדושה, שהרי אין בו חיוב מיתה, אלא משום גזירת הכתוב, כדילפינן מ"לא תוכל לאכול בשעריך" (לעיל יב, ז) וכתבין 'ואכלו בשעריך' במעשר עני, כדאיתא התם".

עונש ב"ד שלא מה"ת אינו חמור מעונש החמור של תורה

אבל מיותר חמור מזה - אין לו להתיירא, דכיון דלא מציינו בתורה מיתה חמורה מזו (עיין סנהדרין מט; ורש"י ד"ה ארבע), לכן גם בעונש שלא מן התורה מסתבר וודאי דאין להם להעניש, רק לכל היותר בעונש היותר חמור של תורה, אבל לא עוד ביותר מזה. וגם מסתמא יענישוהו בסקילה, דהוא העונש של עבודה זרה (שם נג), וכך דיבמות שם דהענישו לרוכב הסוס דהוא שבות שבת (עיין ביצה לה) בסקילה, הואיל ועונש שבת של תורה הוא בסקילה, עיין שם היטב.

ומכאן ראה לפי זה למה שכתבתי בגליון יבמות שם (ד"ה שבי"ד), בשם שו"ת הרשב"א (ח"ד סימן שיא), דבהך דבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, אין צריך תורת עדות, עיין שם. דאי איתא, אכתי יכול לעבוד לפני עד אחד, או לפני נשים ושאר פסולי עדות, ועדיין אין צריך לעבוד בסתר דווקא, ומדאמרין דעובד בסתר דווקא מיראת עונש הבית דין, על כרחך דהבית דין בכחם להעניש בעונש שלא מן התורה - גם על ידי עד אחד או עדים פסולים, וכמובן.

ולפי דברינו אלה, הנה מצאנו מקור מקרא להך דבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, דהא כתיב בקרא 'ושם בסתר', ודרשין ליה בעבודה זרה (שם) לרבי עקיבא דהילכתא כוותיה (עיין רמב"ם הלכות עבודה זרה פ"ו ה"ד), עד שיעשה לה דברים שבסתר - דהיינו העבודה. וקשה על זה, דמדוע הוא דברים שבסתר. וצריך לומר, דמתירא לעבוד בגלוי מפני עונש הבית דין וכפירוש רש"י, ואף דבידו שלא לקבל התראה, על כרחך צריך לומר דמתירא מעונש שלא מן התורה, ואם כן הא יש לימוד מבוואר מכאן דבכח בית דין להעניש גם שלא מן התורה.

גליוני הש"ס

עירובין צ.

וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא ע"ך ויראו מ"ך (כה, ט).

איסור נשים בלבישת תפילין
דאין ראוי ליטול השם הנקרא עליו אם אינו מחויב
איתא בגמרא עירובין (צו), מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיוחו בה חכמים. עיין רש"י (ד"ה ולא) ותוספות (ד"ה מיכל) עניין איסור הנחת תפילין לנשים! ועיין מה שכתב בזה בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן יא). ועיין שלטי הגבורים ראש השנה פרק רביעי (ט: מדפי הר"ף ד"ה אין), וז"ל: וכן אסור לנשים להניח תפילין כו', מפני שנראה כדרך החיצונים שעוברים על דברי חכמים, ואינן רוצין לדרוש

ג) בגמרא שם: "כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן...סוף שנצרך להן...".

ד) שכתב: "שנעשה עני וצריך לכך ליטול מעשר עני".

ה) שכתב: "מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאכול בטומאה שאין בו קדושה כלל".

ו) "וכולם לענוש לאדם גם על פי עצמו, ושמה המין היה מה שהרג דוד את גר העמלקי על פי עצמו (ראה שם ס"א ב, טו-טז), וכן יכולים לענוש גם על ידי עדות אשה וקטן וקורבנים", לשון רבינו בגליוני הש"ס שם.

המקראות כמותן, עכ"ל.

ועיין ספר חידושי גור אריה (עירובין שם ד"ה מדלא) כתב: דכיון דכתיב בתפילין 'כי שם ד' נקרא עליך' (עיין ברכות ג), אין ראוי שיהיה נוטל השם להיות נקרא עליו אם אינו מחויב בדבר, ועל זה נאמר (שמות כו, ז) 'לא תשא את שם ד' אלקיך לשוא', עכ"ל.

ולפי זה, ראוי שיהיה איסור זה גם בהנחת תפילין בשבת, למאן דאמר (עירובין שם) שבת לאו זמן תפילין. וקצת קשה לפי זה הא דחשבין ליה (שם צה:) בשבת דרך מלבוש גם למאן דאמר הנ"ל, ודו"ק.

ועיין עוד בספר חידושי גור אריה הנ"ל (שם צו: ד"ה לא) דכתב גם כן כזה, דאפילו למאן דאמר (שם) דתפילין לאו מצות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום נשים פטורות מתפילין, ולא נאמרה המצוה להם, מפני שאין כבוד לשם ד' שיהיה נקרא על אשה, עכ"ל. והיא חידוש גדול.

וגם צריך עיון, דלמאן דאמר (ברכות שם) דדרשא ד'וראו כל עמי הארץ כי שם ד' וגו', אלו תפילין שבראש, הכוונה אתפילין שבראש דווקא, אבל לא אתפילין של יד (ראה שם תוספות ד"ה אלו), אם כן אכתי תתחייב בהנחת תפילין של יד.

גליוני הש"ס

עבודה זרה ה.

ולא נתן ד' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה. ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר וגו' (כט, ג-ד).

בן ארבעים לבינה - משעה שנולד ואין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה - משעה שלמד
איתא בגמרא עבודה זרה (ה), תנו רבנן, 'מי יתן ליה לבבם זה להם' (לעיל ה, כו), אמר להן משה לישראל, כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר תן אתה וכו', אף משה רבינו לא רמזה (לפחותא זו, רש"י) להן לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שנאמר 'ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה', וכתב 'ולא נתן ה' לכם לב' וגו' (שתהיו יודעים לשאול מה היה מבקש מכם, אלמא אף משה רבינו לא נזכר לתת אל לבו דבר זה עד ארבעים שנה, שם). אמר רבה, שמע מינה לא קאי איניש אדעתא דרביה עד ארבעין שנין (שהרי משה לא רמזה לישראל עד ארבעים שנה, שם). עיין פירוש רש"י אבות (פ"ה מ"ג ד"ה בן ארבעים) על 'בן ארבעים לבינה', דהביא מכאן לתלמיד שאינו עומד על דעת רבו עד שהוא בן ארבעים. וצריך עיון, דשם הכוונה אבן ארבעים משנולד, וכאן הכוונה ארבעים שנה משעה שלמד. ועיין תוספות סוטה (כב: ד"ה ועד כמה).

ז) ברש"י כתב: "דהוי כתוספת על דברי תורה שפטר נשים ממצות עשה שהזמן גרמא". ובתוספות: "משום דתפילין צריכין גוף נקי ונשים וריוות ליהרהר".

ח) שכתבו על דברי הגמרא שם 'ועצומים כל הרוגיה' (מש"ל ט, י) - זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד כמה עד ארבעין שנין, ח"ל: "פירוש, מלשנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה, ולא משנה שנולד, כדאמרין בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ה) 'ולא נתן ד' לכם לב לדעת עד היום הזה', שמע מינה לא קאי איניש אדעתא דרביה עד ארבעין שנין, וזה היה ממתן תורה עד ארבעים שנה שאו התחילו ללמוד".

הַסֵּפֶת וְשִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל (כו, ט)

האם יוצאים מצות תלמוד תורה רק בדיבור או גם בהרהור

מתוך: ציונים לתורה כלל ט ~

לחדש דין בזה, ועל כן לא העתיקו הר"ף בהלכותיו - כמו שהעתיק ראשית בדברי הגמרא הנ"ל, ואך כוונת הגמרא בהא דהיא בדברי תורה כתיב, הוא אך עניין מוסרי, לשום לב אל דברי תורה, ועל כן לא העתיקו הר"ף.

'לעסוק' בדברי תורה - בהרהור

והנה נראה עוד ראייה דיוצאין מצות תלמוד תורה בהרהור לבד, שהרי המצוה רק לעסוק בדברי תורה, וכמו שסידרו בברכת התורה לומר 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה'.

והנה בברכות (ה) איתא, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (תהלים ד, ה) 'רגזו ואל תחטאו', אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר (שם) 'אמרו בלבבכם' כו', עכ"ל הגמרא. ומוכח שהמחשב בדברי תורה בלבבו מקרי עוסק בתורה, מדמייטי א"עסוק בתורה' קרא ד'אמרו בלבבכם', ואם כן מבואר מזה דיוצאין מצות תלמוד תורה בהרהור לבד, ואין צריך דיבור דיוקא'.

החילוק בין 'עוסק בתורה' לעוסק בדברי תורה

אולם בחידושי אגדות למהרש"א שבת (סו. ד"ה לאישתא) מצאתי שכתב לחלק בין 'עוסק בתורה' לעוסק בדברי תורה, ד'עוסק בתורה' היינו הרהור, ו'עוסק בדברי תורה' היינו דיבור, עיין שם היטב.

ראיות אם יוצאים מצות ת"ת בהרהור

ואולם בגוף הדבר - אם יוצאין מצות תלמוד תורה בהרהור, מצאתי שגם המהרש"א ז"ל פשיטא ליה דיוצאין. דבסוכה (כח), אדאמרינן התם על רבי יוחנן בן זכאי, שלא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, כתב המהרש"א ז"ל בחידושי אגדות (ד"ה ולא מצאו), וז"ל: הגם שהיה אפשר בלימוד עיוני, עיקרא בגי'א, כדי שלא תשתכח, כדאמרינן בכמה דוכתי (עירובין נד; דבר"ט ד), עכ"ל. ואי איתא, עדיפא הוה ליה למימר, דאין יוצאין המצוה בהרהור עיוני, ועל כרחק דפשיטא ליה דיוצאין, ורק שלענין הזכרון יש מעלה לדיבור, וכמו שכתבתי למעלה'.

ועיין עוד אבות (פ"ג מ"ב), שנים שיושבין ויש ביניהם

לא בא (הסכת) להשמעת האוזן אלא לכוונת הלב לשינוי. והיינו בהרהור אף על פי שאינו מוציא בשפתיו. וכן כתב בשיטה מקובצת שם.

(ה) המשך לשונו: 'ועיין שבת (בג) ותוספות יבמות (ז: ד"ה כולה) - ראייה דוגמת זו מנוסח הברכה'.

(ו) וכן הוכיח בשו"ת מהרש"ם ח"ח סימן יט.

(ז) רבינו הביא בתחילת הכלל, מהגמרא עירובין נד. שחז"ל הגדילו מעלת הדיבור בתורה לתועלת הזכרון, דבוריה אשת רבי מאיר אמרה לההוא תלמידא, כך כתוב (שמואל ב. כג. ה) 'ערוכה בכל ושמורה', אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת. תנא תלמידי אהו דהיה לרבי אילעור שהיה שונה בלחש, לאחר שהיה שנים שכח תלמודו... ושמואל אמר לרב יהודה פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים בך... ורבי אמי אמר, מאי דכתיב (משלי כב. יח) כי נעים כי תשמרם בבטןך, יכונן יחידיו על שפתיך, אימיתי דברי תורה נעים, בזמן שתשמרם בבטןך, ואימיתי שתשמרם בבטןך, בזמן שיכונן יחידיו על שפתיך. ועיין שם מימרא שאמרו רבי יצחק ורבי.

(ח) וראה גליוני הש"ס שבת ק"ג: מה שהביא רבינו משו"ת מהרי"ל סימן רא אות ב, באריכות.

ועיין עוד נתיבות עולם למהר"ל נתיב התורה פ"ו ד"ה ומפני: "... ומה שמברכין לעסוק בדברי תורה ולא ללמוד תורה... כי למוד שייך גם במחשבה וברכה זאת שמברכין על התורה היא כמו ברכת המצות שהוא על מעשה ולכן מברך לעסוק בתורה... עד כי נראה שאין צריך לברך כאשר למד תורה בעיניו ובמחשבה בלבד, רק צריך שיעשה מעשה, והדבור הוא מעשה נחשב כמו שאמרו (בבא מציעא כז) עקימת שפתיו הוי מעשה ולכן הברכה הוא לעסוק בתורה. ומכל מקום אין מכאן ראייה, כי אפשר לפרש ההפוך, כי עסק נקרא כל שמתעסק ופונה אל דבר, אף כי אין כוונה מכל מקום פונה אליו ועוסק בו ולכן מברכין לעסוק'. ועיין גם שלחן ערוך הרב הלכות תלמוד תורה פ"ב ה"ב, שאין יוצא מצות תלמוד תורה אלא אם מוציא בפיו כמו כל מצוות התלויות בדיבור. וראה עוד שו"ת שאנת איון סימן כד; חתם סופר פרשת כי תצא עמוד קא ד"ה מסכת.

בביאורי הגר"א לאורה חיים הלכות ברכת התורה (סימן מז ס"ק ב), תמה על מה שכתב המחבר (שם סעיף ד) דהמהרהר בדברי תורה אין צריך לברך, ותמה, הא כתיב (יהושע א, ח) 'והגית בה' וגו', ו'הגיון' הוא בלב, וכמו שנאמר (תהלים יט. טו) 'והגיון לבי לפניך', ועיין שם היטב בביאור הגר"א.

הסכת 'שמע' בדברי תורה - היינו להבין

והנה להגר"א ז"ל דמצות תלמוד תורה יוצאין במחשבה ואין צריך דיבור, וגם הסברא מחייבת כן, שכל עניינו של לימוד הוא אך ההבנה והידיעה, ואם כן מה לי אם מדבר בפיו או לא וכנ"ל, לכאורה יש סתירה לזה מש"ס ברכות (טו), אמר רב יוסף כו', מחלוקת (אי צריך להשמיע לאוזניו) - בקריאת שמע, אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא, דכתיב 'הסכת ושמע ישראל'. מיתבי, לא יברך אדם ברכת המזון בלבו, ואם בירך יצא. אלא אי איתמר כו', מחלוקת בקריאת שמע, אבל בשאר מצות דברי הכל יצא. והכתיב 'הסכת ושמע ישראל', ההוא בדברי תורה כתיב, עד כאן. ומשכח מזה לכאורה, בדברי תורה על כל פנים אם לא השמיע לאוזניו לא יצא.

אולם באמת אינה ראייה לסתור כלל. דמלת שמיעה יש לה שני ביאורים: (א) שמיעה ממש. (ב) הבנה, וכוננוע' ועל כן מעיקרא דהוה אמינא דקאי קרא ד'הסכת' אשר מצות שבדיבור, על כן מפרש ליה דכוונתו אשמיעה ממש, ושהצריך הכתוב השמיעה לאוזניו במצוות שבדיבור, אבל כדמסיק דהיא בדברי תורה כתיב, ובדברי תורה אי אפשר כלל שיהיה ביאורו השמיעה לאוזן, כיון שגם דיבור אין צריך, וכמוכרח מסברא וכנ"ל, ועל כרחק מפרשינן ליה דקאי אהבנה, וצויה הכתוב לשום לב ולהכניס לתוך לבו הדיבור את הדברי תורה שמועין ולומדי, וכמו מלת 'הסכת' שביאורו קבלת הדברים והכנסתם ללב'.

ראיה מדלא העתיק הר"ף

המסקנא 'ההוא בדברי תורה'

וראייה ברורה לזה - דאין כוונת הש"ס כאן לחדש בדברי תורה אם לא השמיע לאוזניו לא יצא, מדברי הר"ף (שם ח: מדפי הר"ף) שכתב, וז"ל: אמר רב יוסף מחלוקת בקריאת שמע, אבל בשאר מצות דברי הכל יצא, דתניא, לא יברך ברכת המזון בלבו, ואם בירך יצא, עכ"ל. ומדלא העתיק הר"ף גם ההיא מסקנא, דפריך מקרא ד'הסכת' וגו', ומשני ההיא בדברי תורה כתיב, מוכח דלא בא הש"ס

(א) עיין פרי מגדים משבצות זהב סימן מז ס"ק ב; ישועות יעקב שם ס"ק ד, שכתבו ליישב, שאף שפשוט שיש מצות תלמוד תורה בהרהור, מכל מקום אין ראוי לברך על המחשבה אלא על המעשה, וכמו שכתב הבית יוסף סימן תלב סעיף א ד"ה ומה, שאין מברכים על מצות ביטול החמץ בפסח אלא על הבידיקה שקודמת לה לפי שאין מברכים על דברים שבלב. וראה נשמת אדם כלל ט ס"ק ד: 'דכיון דברכת התורה נפקא לן (עיין ברכות כא) מקרא ד'כ' ד' אקרא' (הה"ל ב. ג), וקריאה היינו דיבור, ולכן גם החכמים לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו ניכר...', ועיין שם עוד.

(ב) וכן הקשו מגמרא זו בשו"ת מהרש"ם ח"ב סימן לח. וכן הוכיח הפני יהושע שם ברש"י ד"ה האי: 'דלמסקנא נמי בדברי תורה צריך להשמיע לאוזן אפילו בדיעבד'.

(ג) עיין רש"י פרשת מקץ מא, טו; שם מב, כג. וראה אוצרות יוסף מאמר דוד פסקא קכו: 'דהכוונה השטחית שאמרו (שמות כד. ז) 'כל אשר דבר ד' נעשה ושמע', היינו שיקבלו עליהם עול מלכות שמים בעשיית המצוות [דמלכות היא בחינת עשיה (עיין תקיף ותיקון י. כה) - ובחינת מצוה כנועד (עיין נה"ק ח"א רסו: תקיף ותיקון י. כה)] בלי שום התבוננות תחלה, רק מתחלה נעשה באמונה שלימה, ואחר כך 'ושמע', היינו נתבונן להשיג טעם המצוה וסודה, וכמו שכתבו כל המפרשים, פרק יב ד"ה ועל זה; פנים יפות פרשת משפטים ד"ה ויאמרו, שפרשו כן, ואולי אפשר לתרגם כן בתרגום אונקלוס ויונתן, שתרגמו 'ושמע' - ונקבל, ולא כדרכם לתרגם לשון בלשון שמיעה או ציות, והיינו שיקבלו את הדברים בהבנה ובשימת לב'.

(ד) בתרגום אונקלוס תירגם על מילה 'הסכת' אצ"ת, היינו האזנה. וברבינו מיוחס כהן: לשון הקשבה. כלומר להזין וקבל מה שאומרים לך. וכדברי רבינו מפורש בריטב"א ברכות טז: ד"ה והכתיב, וז"ל: כלומר,

דברי תורה, שכנה שרויה ביניהם כו'. מניין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה - שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג, כה) 'ישב בדד וידום כי נטל עליו'. ובתוספות יום טוב (ד"ה ועוסק) כתב, שהיחיד אינו רגיל להוציא דברי תורה מפיו, ולפיכך לא שייך לומר אצלו 'ועוסק בדברי תורה' כמו שהוא אצל שנים, שהם מדברים זה עם זה עכ"ל. והרי זה גם כן כמהרש"א הנ"ל, דיש חילוק בזה בין עוסק בתורה לעוסק בדברי תורה. ואולם לענין גוף הדבר, נראה גם מן התוספות יום טוב דיוצאין גם בהרהור - מצות תלמוד תורה, מדכתב ד'יחיד אינו רגיל להוציא דברי תורה מפיו, וכמובן.

ואולם בפירוש הרע"ב כתב שם (ד"ה וידום), וז"ל: 'וידום' - לשון 'קול דממה דקה' (מלכים א יט. יב), כדרך השונה יחיד שהוא שונה בלחש, עכ"ל.

והנה מה שכתב דת"ת 'וידום' משמעו 'קול דממה דקה' בלחש, דבריו צריכים עיון גדול מגמרא זבחים (קטו), כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הם, שתק וקבל שכר, שנאמר (ויקרא ג, א) 'וידום אהרן'. וכן בודד הוא אמר (תהלים לו, ז) 'דום לה' והתחולל לו', אף על פי שמפיל לך חללים חללים, את שתוק כו'. ושם הרי הכוונה על שתיקה לגמרי.

ועיין עוד מועד קטן (טו), אצל אסור בדברי תורה, מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל 'דום' (יחזקאל כד. יז), עיין שם. ופשיטא דאבל אסור בדברי תורה אף בלחש. וראיתי לאחד מן האחרונים (עיין מים חיים להפרי חדש ברכות טו. ד"ה ואלא) שנסתפק אי אבל שרי להרהר בדברי תורה. והנה מדברי התוספות יום טוב הנ"ל מוכח דשרי, אולם מגמרא זבחים הנ"ל נראה דאסור, דבגמרא זבחים הנ"ל וודאי הכוונה שאפילו בהרהור לא ירהר נגד מדותיו יתברך, ודו"ק כי קצרת'.

ישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

שפעת שלומים, למזכי הרבים ככוכבי מרומים, מכוון אוהבי תורה. שלומכוני יסגא.

גם אני הקטן נמנה בין המתענגים על גליונכם המופלא 'אברך', הדולה ומשקה מדבריו המתוקים וצוף אמרי כי נעמו של הגר"ף ענגיל ז"ל, ולאות חיבה אבוא בהערה קלה כמות שהיא.

במה שהאתם בגליון פרשת דברים מדברי רבינו, שהוכיח מדברי קמאי דמשנה תורה אינו נמנה כספר פני עצמו אלא כחזרה וכלל כל הד' ספרים. הנה כי כן כתב בספר'ק מגלה עמוקות (פרשת ואתחנן) דמשנה תורה הוא בסוד תורה שעל פה, ושמו מורה עליו 'משנה', ועיקר תורה שבכתב אינו אלא ד' ספרים, ומקורו בדברי האריז"ל (טעמי המצוה פרשת האזינו) דבראשית כנגד קוצו של יו"ד, שמוות כנגד יו"ד, ויקרא כנגד ה"א ראשונה, ובמדבר כנגד וא"ו, ומשנה תורה שהוא חוזר על הכל הוא כנגד ה"א אחרונה, בחינת מלכות לדית לה מגרמה כלום ומקבלת מהכל, והוא בחינת תורה שבעל פה כידוע.

וע"ע בשפת אמת (פרשת בא תרנ"ז, דברים תרנ"ט) דתפלין של ראש יש ב'ד' פרשיות כנגד ד' ספרים, ותפלין של ראש כנגד משנה תורה הכולל כל הספרים, הרי גם כן שהתורה נחשבת בעיקר כד' ספרים.

ויש להוסיף בזה, דהנה ספר ספרי רבי שמעון (סנהדרין פג), וספרי הוא על ספר במדבר וספר דברים, שכאמור הם כנגד ו"ה שבשם, כי עיקר עבודת רשב"י ליחד קוב"ה ושכינתיה, ופלא שסיום הספרי על במדבר הוא באמור כל מקום שגלו ישראל שכניה עמהם ע"ש, כי דבר זה על עצמו הוא הענין המחבר בין במדבר ודברים, ללמד ששכינתא בלגותא וצריך לייחודה עם בעלה, והבן.

ביקרא דאורייתא דוד בוים, ביתר עילית

"לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי"

"מזכרונו ניכר שהוא שמור בקדושה" | זכירת התורה היא נגד הטבע - והקב"ה אינו עושה כן רק למי שלומד תורה לשמה בקדושה | "אי אפשר לגוף קדוש שיהא שוכח" - כי קדושה היא חכמה והשכחה היא התנגדות דחכמה | השם 'יוסף' ומדת יוסף מסוגלים לזכרון

על חותנו ה'ברוך טעם' ז"ע, שזכה למדרגות מה שאין הפה יכול לדבר. ועוד אמו, כי מי שלומד תורה לשמה יכול להשיג רוח הקודש, ושלש פעמים ראה אצל חותנו איך כיוון ברוח הקודש^ט.

בירושלמי מסכת יומא (פ"ה ה"א) מצינו, שתירצו את המשנה (יומא עח). 'בעלי קריין טובלין כדרך בצנעה ביום הכיפורים', דהיינו בשכח ולא טבל מבעוד יום. והקשו על כך ממעשה דרבי יוסי בר חלפתא שראו אותו טובל בצנעה ביום הכיפורים - "אית לך למימר **באותו הגוף הקדוש בשוכח?!"**, והרי בודאי לא תיתכן שכחה באותו גוף קדוש!

ביאורו של דבר מביא רבינו בגליוני הש"ס ירושלמי מועד כרך ד אות לא: "דקדושה הוא חכמה (וזה"ק בא מג.) ושכחה הוא באחורים דחכמה (עץ חיים שער הכללים פרק יא) - התנגדות החכמה (ולכן עמלק ראשית גוים, התנגדות דראשית חכמה, הוצרך בו אזהרת 'לא תשכח' (דברים כה, ט)), **ולכן אי אפשר לגוף קדוש שיהא שוכח**".

ומן הראוי להעתיק בזה את לשונו של הגאון רבי **מנחם מאנדל קרענגיל** זצ"ל מקראקא, מביא ביתו של רבינו, בספרו 'שם הגדולים השלם' (ח"ב עמוד 256): "**הרב מו"ה יוסף ענגיל ראב"ד קראקא, הגאון הזכרון הגדול, ולו רגל על לשונו ש"ס בבלי ירושלמי ספרא וספרי וכו', ולא היתה קריאה אשר שגבה ממנו, ונאמן עלינו עדותו אשר שמעתי ממנו שלא שכח שום דבר מעודו ועד היום.** והניח אחריו צנא מלא ספרא מאה ואחד במספר בפלפול וכללי הש"ס ואגדה וקבלה"^א.

ונסיים ב'מצאיה' נפלאה שמצא הגאון רבי **דוב בעריש ריכטער** זצ"ל מקראקא, והביאה בספרו 'דרך הנשר' (קונטרס 'דבש בפי', דרוש ו עמוד קלג): "... יוסף הצדיק הוא שומר הברית, יסוד השישי כנגד מידת יסוד, שזה גורם זכרון ובקיאות, וכן בדרך הטבע שומר הברית סגולה לזכרון, שלא נחלש מזוהו והמוח לא נתפס ביותר, וזה דקרי רבי יוסף אנפשיה (סנהדרין מב.) 'ורב תבואות בכח שור' (משלי יד, ט)... **וכן כל הנקרא יוסף מסוגל יותר לזכרון ובקיאות נפלא,** הגאון רבי **יוסף דוד חיים אזולאי** בעל חיד"א, הגאון רבי **יוסף ענגיל** ספר בית האוצר, הגאון רבי **יוסף קארו** בעל השולחן ערוך ספר בית יוסף, הגאון רבי **יוסף שאול גאטאנזאהן** (אבד"ק לבוב) בעהמ"ח ספר שואל ומשיב ועוד, הגאון רבי **יוסף ראזין** (מראגאטשוב) ספר צפנת פענח, כולם בקיאים נפלאים, זכרונם לברכה...".

באותו צורב ששינה בלשונו של הרשב"א, אלא תלה הכל בעצמו, שכאלו התחיל לשכוח!...

ז) ספר 'מרגנייתא דר"ב' תולדות המחבר עמוד ח.

ח) ספר 'שפע חיים' - רעוא דרעוין ח"ה, פרשת שמייני (עמוד שנט אות ה).

ט) ספר 'שיחתן של ענדי אבות' ח"א (עמוד כז).

י) וב'קרבן העדה' ביאר: "וכי אפשר לך לומר ששכח רבי יוסי בר חלפתא מלטבול, אלא ודאי שראה קרי ביום הכיפורים, כדי להודיע לו שהוא בן עולם הבא, כדאמרין בבבלי סוף מכליתין".

יא) וראה עוד נפלאות מכח זכרונו של רבינו ז"ע **בגליון יב** - מרחשון תש"פ, מאמר 'שתי זרועותיו כשתי ספרי תורה', ועוד חזון למועד בעז"ה להרחיב יריעה זו.

שדבריו מוכיחים כדעתו. אולם הלה התעקש ועמד על דעתו, עד שאמר לו ה'ברוך טעם' שיקח בידו את הספר חידושי הרשב"א ויעיין בו ויראה כי הצדק עמו.

ברם דא עקא, שהיה הלה בן בליעל, ומרוב תאות הנצחון הקריא מתוך הספר בלשון משובש שיהיה ראוי ונכון לפי טעותו, עד שהיה נראה כצודק בדבריו.

כששמע ה'ברוך טעם' את דבריו חלשה דעתו עד מאוד, פניו וחווירו וכל גופו נחלש, עד שלא רצה לדבר כלל עם סובביו. במשך שלשה ימים לא יכול היה לאכול מרוב צער, וראו שהדבר נוגע לו בנפשו ממש. בניו חרדו מאוד לשלומו ולהבינו על מה החרדה הזאת, ולמה הרע לו הדבר כל כך אם טעה מעט בלשון הרשב"א. הרי לא נשכח ממנו גמרא ולא תוספות, וגם את דברי הרשב"א הרי זכר היטב רק טעה בכמה תיבות בלבד.

ענה להם ה'ברוך טעם': "**דעו לכם שקבלה היא ביד, כי מי שלומד תורה לשמה - אי אפשר שתשכח תורתו ממנו ובהכרח שזכור את התורה את באות כתיבתה מסיני.** והנה זכיתי ב"ה ללמוד תורה לשמה ומיום עמדי על דעתי לא שכחתי מה שלמדתי, אך משנכחתי לראות שנשכחו ממני דברי הרשב"א, בידוע שאיני לומד תורה לשמה, ואם כן מה לי עוד לחיות בעולם הזה!..."

כששמע בנו הרה"ק רבי **יהושע העשיל מקאמאראנא** זצ"ל את דברי אביו, הלך ויעיין בחידושי הרשב"א כדי לבדוק פשר דבר, ונוכח לראות שבאמת צדקו דברי אביו ואותו רמאי גנב את לבו. מיד מיהר ואמר לאביו שהלה הטעהו ובאמת דברי הרשב"א הם כדבריו, וכששמע זאת חיתה רוחו ונתן שבח והודאה להש"ת על שלא נשכחו ממנו דברי הרשב"א. והוסיף ואמר לבנו: "מזה ארבעים שנה שלא ראיתי את דברי הרשב"א בפנים הספר...".

עובדא מופלאה זו מסר נכדו הרה"ק רבי **יחזקאל שרגא משינאווא** ז"ע באנזי"ק כ"ק האדמו"ר רבי **איציק'ל מפשעווארסק** זצ"ל^ב, וממנו התפרסם הדבר בעולם, להודיעך כוחו של אותו גדול וצדיק ולהודיעך כוחה של תורה לשמה.

כשסיפר כ"ק האדמו"ר **בעל 'שפע חיים' מצאנו קלויזנבורג** זצ"ל^ג סיפור זה, הוסיף והפטיר: "אכן, כאשר מתנהגים בקדושה ואין הולכים ד' אמות בלי תורה, אין שוכחים מאומה ממה שלמדו ברשב"א, ואף לא בגמרא, רש"י ותוספות שבכל הש"ס".

ואמנם כן העיד הרה"ק **בעל 'דברי חיים' מצאנו** ז"ע

הגאון רבי יוסף ראזין זצ"ל מרואגטשוב, גאון הגאונים אשר כל רז לא היה אניס ליה^ד, הגיע פעם לבקר בהיכלו של הרה"ק **בעל 'שפת אמת' מגור** ז"ע. לפי המסופר התארכה השיחה בין שני גאונים וצדיקים אלו למשך ארבע שעות! והיתה בלולה בשעשועין ורזין דאורייתא מכל מרחבי התורה כולה^ה.

כאשר יצא הגאון מרואגטשוב זצ"ל מן החדר, נענה ה'שפת אמת' ברוב פליאה והשתוממות: "**מזכרונו ניכר שהוא שמור כולו בקדושה** - - -"^ו.

כ"ק האדמו"ר **בעל 'לב שמחה' מגור** זצ"ל מביא עובדא זו בספרו, ומפרש בכך את הפסוק בפרשתנו (כו, ג): "לא עברתי ממצוותיך - ולכן - ולא שכחתי..."

יסוד זה מובא לרוב בספרים הקדושים^ז. הרה"ק רבי **משה צבי מסאווראן** ז"ע פירש בזה (ספר 'עשר עטרות' מערכת ד אות י) את מאמרם ז"ל (ברכות כ): "כל שישנו בשמירה, ישנו בזכירה" - מי שהוא שומר על עצמו בקדושה זוכה לזכירת התורה.

הגה"ק בעל 'חתם סופר' ז"ע בדרשות (ח"ג דרוש לחג השבועות תקע"ה, עמוד ע) מסביר את הענין, כי על פי דרך הטבע כח הזכרון וכח החריפות הם שתי מעלות מנוגדות. "**כי יש אדם זכרון בטבעו ויש חריף בטבעו...** הזכרון מהיבשות והחריפות מליחות המוח, על כן לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא הוא, נגד הטבע, שיהיה מכניסו לקיום וגם יהיה מבורר ומלובן בחריפות, מאת ה' היתה זאת, והקב"ה אינו עושה כן אלא לעוסקים בשמו. והחריף נקרא 'מעין הנובע', וענין קיבוץ והכנסת החכמה יכונה בשם 'מקוה מים', וזהו הרמז (ויקרא יא, לו): 'אך מעין ובור מקוה מים', הזוכה להיות מעין הנובע וגם בור מקוה מים, 'היה טהור' - **וקדוש יאמר לו**"^ח.

מסופר על הגה"ק **בעל 'ברוך טעם'** ז"ע, שבסוף ימיו היה סגי נהור, ועם כל זה לא פסיק פומיה מגירסא, כאשר בזכרונו הבהיר זכר את כל התורה כולה וקרא בה בעל-פה כמתוך הספר.

פעם אחת נקלע לביתו אדם אחד ושוחח עמו אודות דברי הרשב"א, והלה התווכח עמו בפירוש הדברים. ה'ברוך טעם' טען כי בלשונו של הרשב"א מוכח במפורש של כפירושו, ואף חזר לפניו על לשונו של הרשב"א,

א) כ"ק האדמו"ר **בעל 'שפע חיים' מצאנו קלויזנבורג** זצ"ל היה מספר (קונטרס 'אהרן בכתבו ושמואל בקריא שמו', נטעי אש עמוד קיג), ששמע מפי הרה"ק **מאוטרובוצא** זצ"ל, שאמר עליו: "רבי יוסף יודע בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי, תוספתא, מכלילתא, ואף זוה"ק וקבלה וכל הרמב"ם - כמו שאומרים אש"ר...".

ב) שם. ג) ראה שם ביטוי נוסף שאמר השפת אמת: "אם הוא גדול כל כך בלמען תוכרו, הרי זה סימן מובהק שבו'היתם קדושים' הוא עוד יותר גדול...".

ד) ראה בארוכה בספר 'נועם מגדים' פרשת מצרוע (ד"ה הדרין השני). ויצוין למה שכתב בספר כ"ק האדמו"ר רבי **שלום משאץ** זצ"ל בספרו 'דעת שלום', על פי דברי הרה"ק רבי **מנחם מענדל מוויטעפסק** ז"ע בספרו 'פרי הארץ' (פרשת נשא), 'דעיקר הבריאה

זשנת חרמים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד עורכי הגליון 'אברך', מכון אוהבי תורה, וכל המתעסקים בו, הע"י.

(א) בגליון פרשת דברים (עמוד א) הביא התוספות ריש מסכת גיטין דהפסק שביין וידבר במשנה תורה לא חשיב, דאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה, ע"כ. וצריך ביאור, הא הרבה מצוות נתחדשו במשנה תורה, כגון גט, יבום, חליצה וכו'. עיין **ברמב"ן** ריש דברים, ועיין **במגיד מישרים לבית יוסף** פרשת דברים מה שכתב.

ונראה על פי מה שכתבו הראשונים טעם שהשאר משה רבינו כמה מצוות לספר דברים, ותיירץ דעיקר רצה משה לחזור כל התורה, אבל בני אדם אין להם חשק לשמוע רק ישנים ורוצים לשמוע מצוות חדשות, לכן השאר כמה מצוות שלא השמיעם, כדי שיהיה להם חשק לשמוע משנה תורה, ע"כ.

ולפי זה נמצא דעיקר שנכתבו המצוות בדברים כדי שיהיו יכולים לחזור כל התורה ויהיה להם חשק לשמוע, ואם כן העיקר הוא המשנה תורה מה שחזר על המצוות, שהרי גם המצוות החדשות נכתבו כאן רק כדי שיוכלו לשמוע חזרת התורה.

(ב) עוד שם הביא הגר"ע זצ"ל ראייה דחיבור איש ואשה נקרא טוב וכו'. בפשטות אפשר להביא ראייה מש"ס יבמות דהשרוי בלא אשה שרוי בלא טובה.

(ג) הביא (עמוד ב) **ממהרש"א** כשעושיין זכר לחורבן צריך שיאמר בפיו וכו', ע"כ. ועיין שם שכתב דגוף המהרש"א הוא חידוש.

ברם עיין **בטו"ז** ס' תק"ס סק"ד, כשהחתן נותן אפר מקלה בראשו, וז"ל: וראיתי בקצת קהלות שהשמש אומר הפסוק הזה והחתן אומר אחריו מלה במלה, ונכון הוא, ע"כ. ועיין **בפרי מגדים** סק"ב, הרי כהמהרש"א.

(ד) שם (עמוד ג) בקול קורא סעיף ז', יש טעות במראה מקום ס"ח ט"ו ש"ז, לכאורה הוא טעות סופר דלא נזכר שם כלום, ואפשר המ"מ הוא בסימן ש"ז ס"א.

(ה) הביא (עמוד ד) דעת הר"ן בסנהדרין דלאו דלפני עור אינו חלק פרטי מהעבירה, אלא לאו כללית, עיי"ש. ויש לציין דדעת הר"ן מובא **ברמ"א** י"ד סימן קנז ס"א.

ומה שהקשה מתוספות חולין דמשמע דאין לגרום דאית לידי אכילת איסור דמאכיל בת ישראל שנישאת לו בתרומה וכו', י"ל דלגבי לפני עור דעבודה זרה אינו מחויב למסור נפשו עבור לפני עור דע"ז, דהוי לאו כללית. משא"כ לגבי שצדיק אינו נכשל באכילת איסור, דכתבו התוספות דהוי גנאי, י"ל אפילו אם הוא עצמו אינו נכשל באכילת איסור, אלא גורם שאחר יכשל באכילת איסור על ידו, הוי גם כן גנאי לצדיק, אף על גב דאין איסור פרטי בזה שמכשילו אלא איסור פרטי, ודו"ק.

(ו) בגליון פרשת **ואתחנן** (עמוד א) הבאתם מה שתמה על הילקוט, שכתב שאם היו שתי מזוזות אינו יודע איזה עיקר, והקשה, אדרבה נימא דכל חדא וחדא חזי וכו'.

ואפשר לומר דקיי"ל הקורא 'שמע' שתי פעמים אסור, דמיחזי כמקבל שתי רשויות, הכי נמי סבירא ליה לר"י דאם תעשה שתי מזוזות שנכתב עליהן פרשת שמע מיחזי כשתי רשויות, ועל כרחך דעיקר קבלת עול מלכות שמים הוא רק במזוזה א', והמזוזה השניה הוי כטפל בעלמא, ועל זה טען כיון שאינו יודע מה קבלת עול מלכת שמים העיקרית, אכתי מיחזי כשתי רשויות, ודו"ק.

ואגב ראיתי בשו"ת **תורת ש"י** שתמה למה כשקובעין כמה מזוזות מברכין לשון יחיד לקבוע מזוזה, ולמה אין מברכין לקבוע מזוזות. ותיירץ דאם הוי מברכין לקבוע מזוזות יש לטעות דיש לקבוע על כל דלת שתי מזוזות, ולכן מברכין רק לקבוע מזוזה.

שיש לו זמן ללמוד ואינו לומד, אז משרים אשפוט, על מה שלא למד כשלא היה לו זמן.

(י) ציין לתשובות הרא"ש (עמוד ד) אם הדין להשאל ספרים. ויש לציין דתשובת הרא"ש מובא בחו"מ ס' רצב סעיף כ', ועיי"ש אם יש ביטול תורה מחמת שאין שם ספרים אפשר לכופף להשאיר ספריו, ובלבד שישלם אחר כך מה שהזיק הספר, כמו שכתב בהג"ה למטה ס"ק ב'.

(יא) תמה (שם) על הפירוש על **התרגום יונתן**, שמה צעקה, ותמה הרי **הרמב"ם** פירש דהוא בחזקת אנוסה בשדה. ויש להעיר דבפירוש הראשון פירש הרמב"ן שמה צעקה, וכן פירש האבן עזרא, ועיין **בהפלאה** מסכת כתובות נ"א: מה שדן בזה.

(יב) מה שציין (שם) התוספות בזבחים ב: אשה שזינתה אם הבעל אינה רוצה לגרשה אין צריך לגרשה אלא לא ישמנה, ע"כ. עיין בהגהות **הלבוש** על התוספות הנ"ל מה שציין, ועיין באה"ע ס' קי"ז **בב"ש** ובח"מ ס"ח שדנו בדברי התוספות, ועיין שם בהגהות **שי למורה** על השו"ע. ועיין **באבן ברורה** על שו"ע אבה"ע ס' יא **בבירור הלכה** סק"א מה שהאריך וציין בזה.

(יג) בגליון פרשת שופטים (עמוד א) הבאתם דספר תורה עצמו נקרא נוי וכו'. יש לציין ש"ס יומא ע' ע"א, דכל אחד מביא ספר תורה מביתו וכו' להראות חזותו לרבים. ופירש רש"י להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרך להתנאות במצות ספר תורה נאה וכו', עיי"ש. והיא ראייה לדברי הגאון ז"ל.

(יד) הסביר שם למה תפילין של יד לובשין קודם תפילין של ראש, דהיד מורה על יראה והראש מורה על חכמה, וצריך להקדים יראת שמים לחכמה. ועל פי זה מובן גם כן דאסור להוריד היד לפני הראש, דכל זמן שבין עיניך יהיו שניים. ולהנ"ל מובן דאם מוריד היד קודם הראש נשאר בחכמה בלי יראה.

(טו) מה שדן (שם) אי הלאו ד'לא יקום' קאי על העד או על הבית דין. יש לציין עיין **בחדת ישראל** נר מצוה לאוין אות ע"ב ל"ח ע"א מה שהאריך בזה.

(טז) בגליון פרשת **כי תצא** (עמוד א), מה שהעיר בהערה א', כיון דלא שייך שתיקרא אם שלו, כיון שהוא אחד מאבריה, אם כן גבי אב נמי כיון דהעיקר אחד מאברי אשתו איך נקרא אב שלו, וסיים: ויש ליישב.

ונראה לפרש כונתו, דחלק האב שיש בולד הוא רק בשעת הזרעה, ואז עדיין אין העיבור כאחד מאבריה, לכן שפירא אקרי אב מהחלק שתרם האב, מה שאין כן האם, חלקה בעיבור הוא כל ימי הריונה עד שנולד, ואז הוי העיבור חלק מהאם ולא שייך שתיקרא אם, ודו"ק.

(יז) מה שהקשה (שם עמוד ו) דמשמע שאין האשה חייבת בבנין בית המקדש, ו**ברמב"ם** מבוואר דנשים חייבות, פ"א מבית הבחירה ה"ב. וכן תמה, הא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, דהא אין בונין בלילה.

ונראה לתרץ, דהרי הרמב"ם כתב בפ"א מבית הבחירה ה"ב וז"ל: והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר. ופירש הכסף משנה, דכתוב 'ויבואו האנשים על הנשים', וכתיב: 'וכל אשה חכמת לב בידיה טוה', עכ"ל.

ואם כן יש לומר דלבנות ממש זה רק לאנשים ולא לנשים, ובוודאי אין דרכה של אשה לבנות, אבל לסייע בממונם או לעשות בגדים לצורך עבודה, כגון לטוות לבגדי כהונה וכדומה, זה שייך לנשים, דכתיב ויבואו וגו' על הנשים, וכן הם טוו הבגדים והיריעות וכו'. וזה שייך גם בלילה, ורק עצם הבניה נערך ביום כדמשמע במסכת שבועות ט"ו ע"ב, ואם כן לא הוי ההכנה לבניה מצות עשה שהזמן גרמא, דלהכיין אפשר גם בלילה. ומתורץ הכל.

(יח) דן (שם) אי איסור נקרא טומאה, והביא כמה ראיות לזה מחז"ל. לכאורה יש ראייה גם מן התורה סוף פרשת שמיני (יא. מג) גבי אכילת שרצים, ו'לא וטמאה בהם', דהכוונה היא על אכילת השרצים, והכוונה דאכילת איסור אקרי טומאה.

בברכת התורה
שמאי קתה גרוס הכהן
[חבר הביד"צ דקהל מחזיקי הדת ובעמק"ס 'כטב קהלת' ושא"ס]

מזבחי הלמדנים גדלהבים

הספר החביב מאוד
בעולם התורה

אתחנן דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות
מרן הגה"ק רבי יוסף ענגלי זי"ע

הספר תודע בעולם הלמדנות והעיון,
הספר שאם משולחנם של גדולי ישראל
ונאני הדורות כבר לטעלה מ-120 שנים

אתחנן דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות
מרן הגה"ק רבי יוסף ענגלי זי"ע

הספר על כללים ודרכים בשיטת פלפול
ומסכתו כפי כלכלת הדורות

יוצא לאור
במהדורה מחודשת וטפוארת

להשיג כתגויות הספרים המוכרות
ציינו: **אתחנן דאורייתא** סכנון

לפרטים נוספים וזמני הפיקוח במחירי עד הפיקוח
אתחנן דאורייתא 1800 200 855
דמי החברות: 1800 200 855

עם ישראל מברך 'שהחיינו'

הספר תודע בעולם הלמדנות והעיון,
הספר שאם משולחנם של גדולי ישראל
ונאני הדורות כבר לטעלה מ-120 שנים

אתחנן דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות
מרן הגה"ק רבי יוסף ענגלי זי"ע

הספר על כללים ודרכים בשיטת פלפול
ומסכתו כפי כלכלת הדורות

יוצא לאור
במהדורה מחודשת וטפוארת

להשיג כתגויות הספרים המוכרות
ציינו: **אתחנן דאורייתא** סכנון

לפרטים נוספים וזמני הפיקוח במחירי עד הפיקוח
אתחנן דאורייתא 1800 200 855
דמי החברות: 1800 200 855

'פיל עצמו לכבשן האש' הוא דין גמור וקשה אין למידין מקודם מתן תורה

עין כתובות (טז), נוח לו לאדם שימסור עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, מנא לן, מתמור, דכתיב (בראשית לח, כה) 'היא מוצאת'. וקשה, דהא אין למידין מקודם מתן תורה (עין ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה).

ולימוד זה איננו ענין מוסריי לבד, רק הוא לימוד של דין גמור וגם להקל, שהרי הטלת עצמו לכבשן האש היא עבירת מאבד עצמו לדעת, ונלמד מ'אך את דמכם לפנשתים אדרוש' (שם ט, ה) אזהרה לחונק את עצמו (ב"ר לד, ג), ועם כל זה ילפינן מתמור להקל דמותו, והוא גם מצוה להפיל עצמו לכבשן האש לבל ילבין כו', וכמעשה המובא בכתובות שם, עין שם.

והטעם מבואר בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג אות קט), דהוא משום דמלבין פני חבירו כשופך דמים, דקחזינן דאזל סומקא ואתי חיורא, וכמבואר שלהי הזהב (בבא מציעא נג), ועל כן הוה ליה אביזרייהו דשפיכות דמים דהוא ביהרג ואל יעבור, דשלש עבירות - עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, הוה אינהו ואביזרייהו ביהרג ואל יעבור (סנהדרין עז).

ועל כל פנים, האי דנוח לו לאדם שיפיל עצמו כו', הוא לימוד גמור גם להקל, שמותר ומצוה לאבד עצמו לבלי להלבין כו', ואם כן קשה הא אין למידין מקודם מתן תורה.

כשדיין או חכם שותק ואינו מוחה נחשב שסובר כן

בגמרא כתובות (טו), ואף אמירור הדר ביה, דאמר רב מנימי בריה דרב נחומי, הוה קאימנא קמיה דאמירור, ואתאי האי איתתא לקמיה דהות קא בעיא עישור נכסים, וחזיתה לדעתיה דאי בעי לסלוקה בזווי הוה מסלק לה, דשמעי מאחי דהוה קאמרי לה אילו הוה לן זוזי סליקנא בזווי, ואישתיק ולא אמר להו ולא מידי.

עין תוספות (ד"ה ואישתיק), וז"ל: מכאן רגיל רבינו תם כשהיה יושב בדין, ואחד מבעלי

דינין מגזם לחברו ואומר כן וכך תתחייב לי בדין, רגיל היה רבינו תם לומר שקר אתה דובר, כי לא יתחייב, שאם אין לו לדיין לומר כן מה היה מוכיח רב מנימי מדאשתיק אמירור. ועיין בשו"ת חכם צבי (סימן קכד ד"ה ומ"ב) שהביא כמה מקומות כהך דכאן.

וכן מצינו עוד בפרת שכתנו של רבי אלעזר בן עזריה, שיצאה ברצועה שבין קרניה (עין שבת נד), והוא היה שב ואל תעשה ולא מיחה בה, ואמרינן משום זה במשנה ביצה (כג) דרבי אלעזר בן עזריה מתיר זה, עיין שם. וכן הוא בזכרוננו גם משו"ת הרד"ך דכשנעשה דְּבָר בעיר ואין החכם מוחה - נחשב שהחכם מורה כן בהדיא. ועיין עוד מנחות (לה), אפשר אותו צדיק ראה תלמידו ולא מיחה בו, עיין שם דדנו שם גם כן מכמו זה דרבי עקיבא עצמו סבירא ליה הכי.

קישוטי אשה חשובה אחת לשלשים יום קבלת פני שכינה בקידוש לבנה

כבר ידעת (עין זוה"ק בראשית כא; שם נח סד), כי המלכות נקראת אשה והתפארת בעל. וגם זאת נודע בחכמה

(א) עיין שו"ת רד"ך בית כב ד"ה ולפ"ו, ראה גליוני הש"ס סנהדרין ה; עין שם.

(ב) מדברי רבינו למדנו חשיבות יתירה לקטעים מדברי התפארת שלמה שרשום בסופם שהם מכתבת יד-קדשו, מקטעים האחרים.

(ג) לפני דברים אלו, הראה רבינו כי מקור דברי התפארת שלמה יסודתם קודש בדברי המדרש בפרשת בא טו, ו, וסיים עלה עם לימוד מוסר השכל: 'ובוא וראה כמה גדולים דברי חכמים, כי דברי המדרש אלה - אם יענין בהם אדם אשר אין ידיעות חכמת

(עין זוה"ק הקדמה ח; שם תרומה קנה). כי מצוות ומעשים טובים שישאל מסגליו, הם כביכול קשויטי השכינה הקדושה, שהיא ספירת המלכות (שם כי תצא רע"מ רפא), ובזה היא באה אל המלך (שם פקודי רסא; תיקון"ז תיקון כא נז) - ספירת התפארת (עין תיקון"ז שם סב), ואומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמך' (עין זוה"ק ויקרא ג), ונעשה היחוד להמשיך שפע רב טוב אל העולמות כולם (עין שערי אורה שער א, ווארשא תרמג דף ב.).

והנה בסנהדרין (מב). איתא, תנא דבי רבי ישמעאל, אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש דים, וברש"י: אלו לא זכו למצוה אחרת אלא לזו (קידוש הלבנה) שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחודש כו', עכ"ל.

וממוצא דבר זה, תבין סוד אומרם ז"ל בכתובות (ע). במשנה, המדיר את אשתו שלא תתקשט כו' יוציא ויתן כתובה, רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה (אם לא נתן קצבה לדבר הוא דיוציא כו', אבל אם נתן קצבה לדבר תמתין עד אותו זמן, ובגמרא שם מפרש שיעור קצבתה) ובעשירות שלשים יום, עכ"ל המשנה. ובגמרא שם (עא): ובעשירות שלשים יום, מאי שנא שלשים יום, אמר אביי, שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה שלשים יום, עכ"ל הגמרא.

ותבין מאילך סוד המאמר הזה, שכן אשה חשובה כו', דהשכינה הקדושה כביכול היא אשה חשובה וודאי, והקשוט מספיק אחת לשלשים יום, כטעם אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש דים.

ודבר זה למדתי מתורתו של אחד הצדיקים, הוא ניהו הרב הגאון הצדיק מה"ו שלמה הכהן מראדאמסק ז"ל, שכתב בליקוטים שבסוף ספרו תפארת שלמה על התורה (דף קנט): ד"ה ובעשירות) ז"ל: כתובות פרק המדיר, ובעשירות שלשים יום, בגמרא מאי שנא שלשים יום, אמר אביי, שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה שלשים יום. וזה כוונת קידוש החודש אלמלא לא זכו בני ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם אחת בחודש דים. ולזה אמרה אסתר שהיא בחינת המלכות ולבנה - כמבואר בעין חיים (שער מו פרק ו; ראה לעיל פ"סקא יג) - 'ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום' (אסתר ד, יא), ויהיה קידוש החודש מְחֻשָּׁד, וק"ל, עכ"ל ז"ל [וכתוב שם שדברים אלה הם מכתב יד קדוש].

והנני מוסיף עוד"ל על דברי הרב הנ"ל ז"ל, ואומר, כי הנה בעל המאמר דכתובות הנ"ל

שכן אשה חשובה כו' הוא אביי. והנה בסנהדרין שם איתא, תנא דבי רבי ישמעאל, אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמיים כל חודש וחודש דים, אמר אביי הלך נמרינהו מעומד. והנה מדאביי דייקא אמר עלה דהאי ברייתא 'הלך נמרינהו מעומד', ולא אמר זה שום אחד משאר האמוראים, צריך לומר או דאביי הוא ידיע להאי ברייתא, דהבריות לא היו ידועות לכל האמוראים בשה, וכמו שמצינו בגמרא יבמות (טז) ועוד בכמה דוכתי (עין סוכה נד; סוטה כד), כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה, או דשאר האמוראים לא סבירא להו כברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל הנ"ל, ורק אביי הוא דסבירא ליה כוותה, ועל כן חידש דין מכחה ואמר הלך נמרינהו מעומד.

ויהיה איך שיהיה, על כל פנים לא דבר ריק הוא מה שאביי דייקא חידש דין בסנהדרין שם מכח ברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל הנ"ל, וכן אביי דייקא הוא האומר בש"ס כתובות הנ"ל מאמר שכן אשה חשובה כו', הדומה ממש למאמר הברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל הנ"ל.

האמת הנצרכות להבנתם בידו, אזי כמו זר יחשבו בעיניו, והיו אצלו מן האגדות התמיהות והזרות. ועתה הנך רואה, כי הרב הנ"ל ז"ל אישתימטו מיניה או דברי המדרש האלה, וחידש הוא מעצמו את הדברים - בהיות ידיעות חכמת האמת בידו אשר על פיהם הדברים נאמרים. וככה הם כל האגדות הקשות להכמינו ז"ל - טעמים ונימוקים עמם, וצריך אתה לעמוד על כל אות ואת מדבריהם הקדושים, כי כל דבריהם הם מקור חכמה - דברי אלקים חיים, ואם ריק הוא - ממך הוא ריק (ראה דברים לב, מז; עין ירושלמי פאה פ"א ה"א).

גדולי ישראל מתרגשים

הספר החביב על גדולי ישראל בדרות האחרונים

אתחיל דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות מרן הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

הספר על מילים ושיטות ש"ס ופניה דיעו מכתבת מרות עוז החכם

לאישות חסות תהות סגולה געוילי תהות על ספי' אמונו דאורייתא

י ו צ א ל א ו ר

במהדורה מחודשת ומפוארת

לביטוי נוספים ולחידושים במאמרו על הביטוי: 1800-200-855

מכון אוהבי תורה | מוסד וראש חברת אוהבי תורה | להוצאת ספרי רבינו

להשיג כתבויות הספרים והמוכרות | מוסד וראש חברת אוהבי תורה | להוצאת ספרי רבינו

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנטשטער זצ"ל - מייסד וראש חברת אוהבי תורה להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com